

Ambice a realita. Osud šlechtictví malých německých států na příkladu vévodství Sasko-Kobursko-Gotha

Autor: Jan Županič

Abstract

Ambition and Reality. Ennoblement in smaller German States explained on the example of the Duchy of Saxe-Coburg and Gotha. – After the decline of The Holy Roman Empire in 1806, the right to ennoble passed over to all German states that became a part of German Confederation in 1815. Among these, there was also the Duchy of Saxe-Coburg and Gotha (*Sachsen-Coburg und Gotha*). Its rulers, close relatives of the British ruling dynasty, had high ambitions. Frequent ennoblements were also a part of their policy. Such ennoblements, however, were not recognized by larger German States (namely Prussia) or these were subject to further terms and conditions dictated by these states.

Keywords: Nobility, Saxe-Coburg and Gotha, Ennoblement, Germany, History

Klíčová slova: šlechta, Sasko-Kobursko-Gotha, povýšení do šlechtického stavu, Německo, historie

V Německém spolku a později císařství existovaly země, ve kterých byl získání šlechtického titulu obtížný a například pro osoby židovské víry téměř zcela nedostupný (Sasko a Prusko). Na druhou stranu zde bylo několik zemí, kde mohl téměř kdokoli dosáhnout nobilitace poměrně snadno. Šlo o menší, či dokonce miniaturní státy, jejichž vládcům si tímto způsobem často vylepšovali absenci jiných příjmů.¹ Snad nejhorší pověst mělo v Německu v tomto ohledu vévodství Sasko-Kobursko-Gotha, které se tím postavilo po bok podobně proslulým zemím, mezi kterými vynikalo Portugalsko, San Marino a (poněkud neprávem) Papežský stát. (K této otázce v základních rysech viz Drewes 2013: 302–308.)

Pro pochopení celé situace je nezbytný krátký exkurz.² Malé vévodství Sasko-Kobursko-Gotha, které vzniklo roku 1826 původně jako personální a od roku 1852 reálná unie Sasko-Coburgu a Sasko-Gothy, mělo rozlohu 1977 km², ve kterých roku 1900 žilo 229 550 obyvatel (*Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich* 1910: XXXI/1). V rámci Německého císařství bylo druhým³ nejmenším vévodstvím a co do rozlohy tak čtrnáctou z dvaceti pěti spolkových zemí (zvláštní jednotku představovala Říšská země Alsasko-Lotrinsko).

¹ To ale není jednoznačně dokázáno. Tato hypotéza je velmi pravděpodobná, její potvrzení ovšem vyžaduje důkladnou analýzu (ne vždy dostupných) pramenů osobní povahy jednotlivých německých vládařů.

² K nobilitacím v tomto vévodství velmi podrobně dlouholetý archivář v Coburgu K. von Andrian-Wernburg. (viz Andrian-Wernburg 1979: 1–15)

³ Nejmenší bylo vévodství Sasko-Altenburské o rozloze 1324 km². Vévodství bylo v císařství celkem pět, s výjimkou Brunšvicka všechny na území Durynska.

Pokud bychom uvažovali jen v rovině čísel, nebyl počet nobilitací v tomto vévodství příliš vysoký a zdá se, že ani kvalitativně (důvody udělení titulů) se výrazně neodlišoval od jiných německých států. Problém tkvěl jinde. Většina menších zemí Německého spolku, resp. císařství totiž práva nobilitace využívala jen sporadicky, další pouze konfirmovaly dříve či jinde udělené tituly, jiné do šlechtického stavu dokonce nepovyšovaly vůbec. Ovšem již první společný panovník Gothy a Coburgu, Arnošt I. (vládl 1826–1844) udělil v letech 1830 až 1843 šlechtictví 11 osobám, (Gritzner 1881: 657–659) což bylo ve srovnání s podobně velkými německými státy skutečně hodně.

Vrcholu dosáhla nobilitační vlna za vlády jeho syna Arnošta II. (vládl 1844–1893), který titul udělil pravděpodobně 97 osobám, přičemž není vyloučeno, že tento počet mohl být ještě vyšší. Na základě archivního výzkumu je totiž třeba konstatovat, že práce Maximiliana Gritznera není zcela vyčerpávající, stejně jako nemusí být úplný soupis nobilitací tohoto vévody uložený v archivu v Coburgu.⁴ Zde totiž nejsou evidována některá starší povýšení, zatímco Gritzner neuvádí nobilitace z posledních let Arnoštovy vlády. Komparací těchto dvou zdrojů dostaneme zmíněných 97 stavovských povýšení, mezi které můžeme zahrnout jak udělení nových titulů, tak jejich potvrzení. (Staatsarchiv Coburg, Landesarchiv Lokat A [dále jen: StA Co, LL A] 2-1-5 [Nobilitierungen des Herzogs Ernst II.]; Gritzner 1881: 659–666)

V oblasti nobilitací se Arnošt II. stal mezi německými vladaři naprostým rekordmanem. Nešlo jen o čísla. Vévoda sice v průměru ročně udělil maximálně dva tituly, zatímco Prusko v letech 1871 až 1918 cca 28.⁵ Jenže Prusko mělo v polovině 80. let více než 28 milionů obyvatel a bylo tedy 143krát lidnatější než Sasko-Kobursko-Gotha.⁶ Pokud by tedy vévodství mělo stejně obyvatel jako Prusko a byl zachován poměr nobilitací, musel by Arnošt II. ročně udělit více než 286 titulů (a během celé své vlády téměř 14 000), což by ve světě nemělo obdobu.⁷

Ještě větším problémem než prostý počet nobilitací byla jejich titulární struktura. Po staletí totiž platila zásada, že počet povýšení do řad vyšší šlechty je několikanásobně nižší než počet povýšení mezi šlechtu nižší. Mezi příslušníky panského stavu (svobodné pány, hrabata, knížata) se navíc většinou dostávaly osoby, které pocházely ze starých šlechtických rodin,

⁴ Zdá se, že Gritzner neuvádí nobilitace vyřizované státním ministerstvem, oddělení Gotha, a že se v jeho soupisu nachází pouze spisy vyřizované oddělením v Coburgu. Gritznerova práce navíc (vzhledem k datu vydání) zmiňuje jen povýšení do počátku 80. let 19. století a nezahrnuje tedy poslední léta Arnošta II. ani vládu jeho nástupců. Ti také využívali nobilitačních privilegií a např. prasnovec Arnošta II., vévoda Karel Eduard (samostatně vládl 1905–1908), udělil jen prostřednictvím státního ministerstva, oddělení Gotha, šlechtické tituly nejméně dvěma obyvatelům Rakousko-Uherska: roku 1900 stav svobodných pánů Heinrichu Ottokaru Jacobsovi v Kassa-Hámar (Košícké Hámy) a roku 1912 tentýž titul majiteli realit a velkostatku v Coburgu a Praze Rudolfu von Hoschek. Je vysoce pravděpodobné, že podobný postup (vyřizování nobilitačních spisů v obou rezidenčních městech Coburgu i Gotě) byl realizován i v předchozích dekádách. Srov. Landesarchiv Thüringen, Staatsarchiv Gotha, Staatsministerium Abt. Gotha Dep. I Loc.14 Nr.104; tamtéž, Nr.114. (Srov. též Županič, Fiala, Koblasa 2014: 155–157)

⁵ Celkem zde došlo v tomto období k 1315 nobilitacím. Stejně jako v Sasko-Kobursko-Gothajsku je do tohoto počtu zahrnuto také nabytí šlechtictví prostřednictvím potvrzené adopce či konfirmace šlechtického stavu.

⁶ Stav roku 1885. Tehdy mělo Pruské království 28 318 470 obyvatel, zatímco Sasko-kobursko-gothajské vévodství 198 289. *Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich* (1890: 1).

⁷ V podunajské monarchii bylo v letech 1848–1898, kdy byly nobilitace nejčastější, uděleno ročně průměrně 93 šlechtických titulů. Tento počet se navíc stále snižoval a mezi lety 1880 a 1910 se počet nobilitací snížil o třetinu. (Županič 2015: 767 a 772–773)

nebo které byly alespoň již dříve nobilitovány.⁸ Tento zvyk byl dodržován i v Sasko-Kobursko-Gothajském vévodství, a to alespoň do konce vlády Arnošta I., za něhož byl poměr mezi uděleným šlechtickými a baronskými tituly 73 ku 27. I tak šlo o poměrně vysoké číslo, protože obvykle byla převaha příjemců nižšího šlechtictví vůči novobaronům výraznější (v Rakousku 85 ku 15 a Prusku 83 ku 17). (Witting 1898: 59–61; Kalm 1994: 84–87; Županič 2015: 754 a 769) Na druhou stranu je ale pravda, že Arnošt I. udělil pouze tři baronáty a z toho dva starošlechtickým rodinám.

Jak ukazuje následující tabulka, jeho syn Arnošt II. hodil po staletí zažité nobilitační zvyklosti zcela za hlavu. Prosté šlechtictví téměř neudílel a přes 90 procent jeho nobilitací představovala povýšení do stavu svobodných pánů. Více než polovina titulů byla navíc určena pro jedince z neurozených rodin! Arnošt II. se navíc u baronátu nezastavil. Nevyhýbal se ani udělení hraběcího titulu, což bylo u státu této velikosti a významu skutečně na pováženou.

	Počet
Prosté šlechtictví	6
Stav svobodných pánů	88
Hraběcí stav	3
Celkem	97

Důvod tohoto vévodova neobvyklého jednání nebyl dosud zcela objasněn. Svou roli nepochybně sehrál finanční faktor. Finanční poměry (zejména koburské části státu) totiž nebyly nejlepší, a zásluhy, za které byly šlechtické tituly udíleny, mohly být – koneckonců stejně jako v jiných státech – převedeny čistě do finanční roviny a získané prostředky využity pro státní a vévodské potřeby nejrůznějšího významu. To bylo ostatně o vévodství obecně známo a roku 1883 konstatoval londýnský časopis *Modern Society*: „Jak se zdá, je možné nyní [šlechtické] tituly v Sasko-Kobursku-Gothě získat snadno.“ (Cit. dle: Andrian-Wernburg 1979: 3) Nemenší vliv mohla mít i velmi složitá osobnost panujícího vévody, který byl blízkým příbuzným řady panovnických rodů a úzké vztahy ho pojily zejména k britskému trůnu.⁹

Svou roli též mohly hrát i vévodovy značné politické ambice a jeho zcela mimořádné a přitom velmi zvláštní postavení (k rodu srov. Holec 2010: zejm. 15–38). Arnošt II. byl totiž jako panující vévoda hlavou celé sasko-kobursko-gothajské dynastie, do které patřily v 19. století také vládnoucí rody Velké Británie, Belgie, Portugalska a Bulharska. Ve srovnání s nimi byl ale jen chudým příbuzným, a možná právě díky tomu se o to více snažil vyniknout.

V době březnové revoluce roku 1848 byl snad jediným německým panovníkem, který politické změny přijímal s nadšením. Ústava (*Staatsgrundgesetz*) jeho vévodství z roku 1849, kterou spoluvyvořil, byla nejpokrokovější v tehdejším Německu.¹⁰ Iniciativně vystupoval i ohledně německých národních zájmů a v dubnu 1849 se vyznamenal ve srážce

⁸ Tento systém byl v Rakousku narušen zavedením řádového šlechtictví (např. Řád Marie Terezie umožňoval povýšit nešlechtice do stavu svobodných pánů). Na druhé straně se s tímto postupem původně nepočítalo, protože roku 1757, kdy byl řád založen, zastávaly většinu důstojnických postů šlechtici. (Srov. Županič 2007: 125–127, 177)

⁹ Jeho mladší bratr Albert (1819–1861) se oženil s britskou královnou Viktorií. Protože byl Arnošt II. bezdětný, vévodský trůn zdědili Albertovi potomci.

¹⁰ Roku 1852 pak byla přijata společná ústava pro obě jeho vévodství (Coburg a Gotha).

u Eckernförde, kde jednotky německého spolku pod jeho velením rozprášily dánské oddíly. Roku 1855 pak vystoupil s vlastním, velmi ambiciózním plánem reformy Německého spolku. Navrhl tehdy mimo jiné, aby vedle spolkového sněmu zastupujícího jednotlivé německé panovníky nově vznikl i parlament s poměrně rozsáhlými kompetencemi, složený z delegátů sněmů jednotlivých států spolku. V něm by na rozdíl od spolkového sněmu větší váha připadla malým a středním zemím. Vytvořen měl být i spolkový soud. Pro svůj projekt ale nenašel širší podporu.

V prusko-rakouské válce roku 1866 stál na pruské straně, což mu vysloužilo nejen drobné území zisky,¹¹ ale také respekt krále Viléma I. A to přesto, že jeho vztahy s Ottou von Bismarck nebyly nejlepší. Arnošt Prusko podpořil i v následující válce s Francií a roku 1871 byl přítomen vyhlášení německého císařství v Zrcadlovém sále zámku Versailles. Větší politický vliv se mu ale ve sjednoceném Německu získat nepodařilo.

Důsledkem nenaplněných snů a ambicí mohla být právě nobilitační politika, která výrazně přesahovala hranice Sasko-Koburska-Gothy. Ale i zde – stejně jako v politice – Arnošt II. tvrdě narazil. Nobilitace vždy představovala institucionalizovanou podobu státního či panovnického poděkování konkrétním osobám za konkrétní, ale nikoli přesně vymezené zásluhy. Toto pravidlo ale platilo jen vůči vlastním poddaným.

Pokud chtěl monarcha nobilitovat cizího státního příslušníka, bylo zvykem, že jeho diplomaté tuto záležitost předem předjednali v jeho mateřské zemi. Bez udělení příslušného *agrément*, který by zajišťoval, že udělený titul bude bez výhrad druhou zemí akceptován, k nobilitaci obvykle nedošlo. Mohla by tak totiž utrpět prestiž udělující země. Není ovšem známo, že by takto postupoval i Arnošt II. (a nutno podotknout i řada menších německých knížat). Většinu titulů přitom udělil jedincům se dvojím občanstvím, nebo přímo cizincům, mezi kterými najdeme i poddané belgické a britské koruny.

Nepochybně nejznámějším „mimo-německým“ šlechticem Sasko-Kobursko-Gothy byl Paul Julius Reuter (1816–1899), původním jménem Israel Beer Josaphat. Narodil se v Kasselu, kde byl jeho otec Samuel Levi Josaphat rabínem. Roku 1845 ale odjel do Londýna, konvertoval zde k luteránství a přijal nové jméno. Původně zde pracoval jako bankovní obchodník, ale jeho sláva je spojena s jiným podnikáním. Po roce 1848 se v informační agentuře *C. L. Havas* v Paříži (pozdější Francouzské tiskové agentuře, *Agence France-Presse*) seznámil s moderními metodami novinářské zpravodajské agentury a roku 1850 založil v Cáchách vlastní takovou organizaci, které dal jméno *Reuters*. K posílání informací používal původně poštovní holuby, protože byli mnohem rychlejší než kočáry a vlaky, od roku 1851, kdy se vrátil do Londýna, pak telegraf. V hlavním městě Británie si zřídil kancelář přímo na burze cenných papírů a založil tím slávu své tiskové agentury, která se později stala jednou z největších světových agentur informujících o finančních trzích.

Jeho vazby k Arnoštu II. nejsou známy. Reuter však udržoval kontakty s řadou korunovaných hlav (známý je jeho úzký vztah s perským šáhem), a proto by nebylo úzké spojení mezi oběma muži nijak překvapivé. Tiskový magnát byl navíc bohatý, koupil si dokonce velkostatek v Durynsku, a proto velmi stál o nobilitaci. Titul sasko-kobursko-gothajského svobodného pána mu byl udělen 7. září 1871. (StA Co, LL A 7520)

¹¹ Šlo o malá pruská území a 8800 hektarů lesa, které dříve patřily hesensko-kasselským kurfiřtům.

Protože ale Británie byla vůči přijímání cizích titulů vlastními občany bez předběžného panovnického souhlasu velmi kritická, dosáhl Paul Julius von Reuter příslušného povolení až o dvacet let později, roku 1891. Mezi zdejší šlechtu však nikdy přijat nebyl, získal pouze povolení užívat coby „*baron de Reuter*“ v Británii svůj zahraniční titul. (Drewes 2013: 316)

Podle dlouholetého koburského archiváře barona von Andrian-Wernburg byl vysoký podíl cizinců mezi novošlechtici vévodství Sasko-Coburg-Gotha způsoben skutečností, že zdejší stavovská ústava z 8. srpna 1821 nobilitace de facto znemožňovala. Opíral se přitom o paragraf 10 zdejší ústavy, na jehož základě si byli všichni obyvatelé vévodství rovni. To pak potvrdil i odstavec II, paragrafu 30 kobursko-gothajské ústavní listiny z 3 května 1852: „Před zákonem nejsou mezi stavy žádné rozdíly. Stavovské výsady neexistují.“ (Cit. dle: Andrian-Wernburg 1979: 4–5) Těch několik málo nobilitací pro obyvatele vévodství (vesměs vyšších státních a dvorských úředníků), jak uvádí, neuskutečnili jejich vlastní panovníci, ale cizí vladaři.¹²

Proti Andrian-Wernburgově hypotéze ale hovoří fakt, že stavovské přehrady byly po zavedení ústav na počátku 19. století odbourány i v jihoněmeckých státech, ale jejich vladaři přesto šlechtické tituly coby osobní či dědičná vyznamenání udíleli nadále. Důvod velmi specifického postupu Arnošta II. musíme hledat jinde: v mimořádně ambiciózní (a neúspěšné) německé politice, která výrazně překračovala hranice jeho státu. Pokud přihlédneme k jeho výrazně liberálnímu smýšlení, pak je jeho nobilitační politika snáze pochopitelná. Vévoda se totiž neohlížel ani na původ, ani na konfesi novošlechticů a bez jakýchkoli rozpaků nobilitoval osoby, které sám považoval za důležité. Často šlo o jedince, kteří by například v sousedním Prusku na titul nikdy nedosáhli.

Právě takovými kroky ale postavil Arnošt II. (a jemu podobní němečtí panovníci) ostatní státy tohoto teritoria do složité právní situace. Jak v době Německého spolku, tak v císařské éře totiž měla každá země vlastní šlechtickou obec a samostatně si regulovala nobilitační politiku. Narůstající migrace mezi jednotlivými částmi Německa, možnost nabytí dvojího občanství v rámci Německého císařství, zisk majetku v jiné zemi a tím přeměna jedince v *sujet mixte*,¹³ to vše celou záležitost měnilo v opravdu složitý problém, který nebylo možné vyřešit plošným odmítnutím, jako v případě šlechtictví ze zahraničí (Vatikánu, San Marina apod.).

Situace se dále zkomplikovala po vzniku Německého císařství, kdy se jen těžko dalo bránit změně občanství či nabytí dalšího. Jedním z důvodů byl fakt, že se ústřední úřady říše nacházely v Berlíně, který se díky tomu postupně změnil i v hlavní ekonomické, společenské a vědecké centrum. Velkou nevoli pruského heraldického úřadu vzbudilo již nařízení z 31. března 1872, podle něhož směl každý cizinec, který získal pruské občanství, užívat šlechtický predikát, jenž mu byl dříve udělen panovníkem jeho předchozí vlasti a to bez další

¹² Domácí vévodové udělili těmto osobám pravděpodobně čtyři tituly, saští králové tři a jeden pocházel od pruského krále. (Andrian-Wernburg 1979: 4–5)

¹³ Tímto termínem byli označováni poddaní jednoho panovníka, kteří ve státě jiného panovníka vlastnili majetky. Rakouské právo původně na tyto osoby nahlíželo tak, že je považovalo za občany toho státu, kde měli své trvalé bydliště. (srov. *Politische Gesetze in Fragen und Antworten. Ein Handbuch zur Vorbereitung für Prüfungs-Kandidaten* 1839: 126 [§ 394–396])

pruské confirmace.¹⁴ Například slavný bakteriolog a imunolog August Wassermann (1866–1925), druhorozený syn výše zmíněného bavorského bankéře Angelo Wassermanna (1834–1914), získal po ukončení studií na univerzitách v Erlangenu, Vídni, Mnichově a Strasbourgu zaměstnání v Berlíně, kde od roku 1891 působil na Pruském institutu infekčních nemocí (*Preußisches Institut für Infektionskrankheiten*) Roberta Kocha.

Již jako mimořádně úspěšný vědec byl roku 1911 jmenován profesorem Humboldtovy univerzity, čímž se stal pruským státním zaměstnancem a k bavorskému občanství připojil automaticky pruské. Protože v předchozím roce získal jeho otec dědičné bavorské šlechtictví, bylo nezbytné, aby Prusko respektovalo také jeho titul. Protože o nobilitaci informovalo pruskou vládu přímo bavorské vyslanectví, vyhnul se Wassermann nutnosti komplikovaně svůj nárok na titul dokládat. (Drewes 2013: 338–339)

S otázkou akceptace či neakceptace zahraničního šlechtictví se v 19. století potýkaly všechny německé státy a rozhodně nikoli jen v případě titulů ze Sasko-Koburska-Gothy. Snazší cestu ke společenskému vzestupu totiž hledali a nalézali i v jiných německých státech mnozí schopní, bohatí, vlivní a patřičně ambiciózní jedinci, kterým v jejich mateřských zemích ve stavovském vzestupu bránila restriktivní šlechtická politika. Šlo samozřejmě v první řadě o Prusko.

Mnoho zdejších obyvatel se totiž pokoušelo dosáhnout nobilitace oklikou: přijetím občanství jiného německého státu, nobilitací z rukou zdejšího panovníka a následně podáním žádosti o konfirmaci titulu ve své původní vlasti. Ambice těchto jedinců byly mnohem větší než obava z možného neuznání zahraničního titulu. Příkladem mohou být i dva přední průšití bankéři druhé poloviny 19. století – Moritz Cohn a Jacob Landau.

Moritz (původně Moses) Cohn (1812–1900) se narodil v malém městě Worlitz v Anhaltsko-Desavském knížectví, (podrobně viz Lindner 2004) kde byl jeho otec Itzig Moses Hirsch Cohn obchodníkem. Roku 1817 přesídlil s rodiči do Desavy, kde si otec se svolením vévody otevřel malý finanční ústav. Mladý Moritz byl designovaným dědicem, a proto na otcovo přání podnikl řadu obchodních a studijních cest s cílem co nejlépe se seznámit s bankovníctvím. Během těchto učednických let se sblížil s majiteli řady předních evropských bankovních domů: frankfurtskými Rothschildy, bratry Bethmanny i se Samuelem Oppenheimem.

Roku 1850 Moritz otcův finanční závod převzal a řídil jej až do své smrti. Zpočátku působil zejména v Anhaltsku, kde anhaltsko-desavským vévodům pomáhal překlenout finanční obtíže spojené s připojením vévodství Anhalt-Köthen (1847) a Anhalt-Bernburg (1863). Zdejšímu vévodovi Leopoldu IV. (vládl 1817–1871) navíc během hospodářské krize roku 1857 poskytl několikamilionovou půjčku, jež vévodskou zemskou banku zachránila před krachem. Již za revoluce roku 1848 si Cohn získal důvěru pruského korunního prince (pozdějšího krále a německého císaře) Viléma, kterému byl aristokratickými příbuznými doporučen jako loajální monarchista. Za zprostředkování anhaltského vévody Leopolda IV. například financoval princovu dvouměsíční cestu po Británii, kam musel z politických důvodů na základě nařízení svého bratra, krále Fridricha Viléma IV., po vypuknutí revoluce

¹⁴ Pruský Heroldský úřad pro Bettinu von Gutfeld, 7. 2. 1906. In Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz, Berlin – Dahlem (dále GStA), HA Rep. 176 Heroldsamt, Nr. 3060 (Edler von Gutfeld).

v Berlíně odjet. Moritz se záhy stal správcem princova majetku a poté, co byl Vilém roku 1858 z důvodu nemoci svého bratra jmenován regentem, i jeho oficiálním dvorním bankéřem.

Cohnův bankovní dům se neomezoval jen na tyto aktivity, ale podílel se i například na budování německých železnic. Inicioval a financoval vznik (a následně provoz) Společnosti Durynské dráhy (*Thüringische Eisenbahn-Gesellschaft*), Společnosti Werrské železnice (*Werra-Eisenbahn-Gesellschaft*) a částečně též Železniční společnosti magdebursko-halberstadtské dráhy (*Magdeburg-Halberstädter Eisenbahngesellschaft*).

Stejně jako řada dalších selfmademanů i Moritz trpěl hlubokým společenským komplexem a touhou vyniknout za každou cenu. Na rozdíl od rodové šlechty, která službu státu a trůnu většinou chápala jako zděděnou povinnost a pocty pro ni představovaly pouze samozřejmou součást jejich postavení, Cohn a jemu podobní neváhali měnit své peníze ve společenský kapitál. Spolu s tím, jak rostl ve střední Evropě počet nobilitovaných podnikatelů (včetně těch, kteří byli židovské víry), narůstala i u něj touha dosáhnout šlechtického titulu. V Prusku to ale možné nebylo.

Roku 1868 sice Vilém I. povýšil do stavu svobodných pánů frankfurtského bankéře Abrahama Oppenheima (1804–1878), ale musel své přání doslova protlačit přes několikaletý odpor ministerského předsedy hraběte Bismarcka a celé vlády. Cohn tak byl oceněn Řádem červené orlice III. třídy a Řádem koruny III. třídy, získal též prestižní titul tajného finančního rady, na nobilitaci však v Prusku pomýšlet nemohl. Vyjednal si proto povýšení u sasko-kobursko-gothajského vévody Arnošta II. Tvrzení, že k tomuto kroku došlo na přání Viléma I. je ale nepodložené. Pokud by tomu tak bylo, pak by král Cohnovi jeho titul v Prusku s největší pravděpodobností konfirmoval, což se ale nestalo. Bohužel bližší informace k nobilitaci k dispozici nejsou a Cohnův spis je opět na informace velmi skoupý.¹⁵

Dochoval se jen koncept nobilitační listiny, která byla vydána v městě Gotha 21. února 1869. O necelý měsíc později, 15. března mu baronát potvrdil i anhaltský vévoda Leopold IV. (Gritzner 1881: 664) Na rozdíl od mnoha ostatních jemu podobných Cohn nikdy o pruskou konfirmaci svého šlechtictví nepožádal. Zřejmě mu postačovalo, že dosáhl jeho uznání v rodném Anhaltsku.

Není ale vyloučeno, že byl pouze opatrný a chtěl se vyvarovat nepříjemné blamáže. V Berlíně byl totiž znám jako člověk nezdravě ambiciózní, který na pocty nečekal, ale přímo si o ně říkal. Roku 1883 si například poslanec říšského sněmu Chlodwig zu Hohenlohe-Schilligsfürst¹⁶ do deníku zapsal lakonickou zprávu: „Dnes rozhovor s Cohnem, který chce bavorský velkokříž.“ (cit. dle: Hohenlohe-Schilligsfürst 1907: 344) Ani úřad správce financí Viléma I. nelze přeceňovat. Panovník sice jeho schopnosti v ekonomické oblasti uznával, avšak Cohn osobně mu byl svou nezřízenou ctižádostí velmi nesympatický. Když jej roku 1885 požádal, aby mu pomohl získat velkokříž bádenského Řádu záhringerského lva, byl jeho chováním zcela disgustován. (Drewes 2013: 86–87)¹⁷

¹⁵ Přiloženo je pouze vyúčtování povyšovací taxy 500 tolarů a nákladů na zhotovení majestátu ve zvlášť nákladném, kaligraficky sepsaném provedení, ve výši 241 tolarů, 14 grošů a 8 feniků (zapláceno 21. 5. 1869). (StA Co, LA A 7513)

¹⁶ Chlodwig zu Hohenlohe (1819–1901) zastával v letech 1866–1870 úřad bavorského ministerského předsedy a v letech 1894–1900 byl říšským kancléřem a pruským ministerským předsedou.

¹⁷ Řád mu byl udělen nakonec až roku 1889, ale ve zvláštní třídě s brilianty.

Také vstřícnost Vilémova syna císaře Fridricha vůči židům měla v Cohnově případě své limity. Zdá se, že jej neměl vůbec rád, podobně jako dalšího mocného židovského finančníka Gersona von Bleichröder. Cohna přitom nesnášel nikoli kvůli jeho povahovým vlastnostem, ale hlavně nesmírné ješitnosti projevující se honbou za tituly a řády. (Drewes 2013: 259)

Bez ctižádosti nebyla ani jediná Cohnova dcera Julie (1839–1903), která se roku 1858 provdala za vřatislavského bankéře Ferdinanda Oppenheima (1830–1890). Když po otcově smrti zdědila majetek v hodnotě mnoha milionů marek, vrátila se do Desavy, vzdala se pruského občanství a přijala anhaltské. Zde jí roku 1901 město Desava udělilo za zásluhy o obecné dobro čestné měšťanství a anhaltský vévoda jí jako mimořádné vyznamenání povolil užívat titulu *baronka von Cohn-Oppenheim*. Šlo o privilegium, kterého by se jí v Prusku nikdy nedostalo. (Drewes 2013: 95)

O limitech zahraničních nobilitací a vážnosti sasko-kobursko-gothajských titulů se již o něco dříve přesvědčil další vlivný pruský bankéř Jacob Landau (1822–1882). (Neue Deutsche Biographie 1982: 481–482) Narodil se do skromných poměrů ve Vřatislavi jako syn čekatele na rabinát a celý život trpěl komplexem ze svého nízkého původu. Zpočátku se Landau věnoval jiným podnikatelským odvětvím: řídil tabákovou továrnu v Berlíně, pronajímal koně a spekuloval s pozemky. Finance nezbytné k zřízení vlastního bankovního domu získal až sňatkem, který roku 1847 uzavřel s Rosalíí (Rosou) Ledermannovou (1826–1893). Roku 1852 si v Berlíně otevřel bankovní dům se sídlem na prestižní adrese Wilhelmstrasse 70 b-c v sousedství Braniborské brány, kde také Landau bydlel. Přestože se jeho zájem přesunul do oblasti finančnictví, získané prostředky investoval i jinde, mimo jiné do hornictví a hutnictví v hornoslezském průmyslovém revíru. Podobně jako Cohn poskytoval své služby také vysoce postaveným osobnostem a nejpозději od roku 1857 byl bankéřem sasko-kobursko-gothajského vévody Arnošta II.¹⁸

V 70. letech byl Jacob již velmi bohatým mužem a toužil po uznání. Není vyloučeno, že sen o šlechtictví u něj významně posílil sňatek jeho dcery Luisy Bianky (*1853) s Ludwigem rytířem von Kaufmann-Asser (1851–1910). Jeho otec Jakob (1819–1875), bankéř v Kolíně nad Rýnem, byl totiž roku 1871 rakouským císařem povýšen do rytířského stavu, který mu obratem uznal i pruský král.¹⁹

Kde ale uspěl Kaufmann-Asser, tam Landau narazil. V interních spisech byl totiž označen za ambiciózního parvenu, který svých aristokratických známých a klientů používá jako prostředníků k získání titulů a řádů. (Drewes 2013: 252) Zřejmě nešlo o pomluvu, protože jen soupis jeho ocenění je úctyhodný. Jak 24. února 1882 oznámilo berlínské policejní prezídium Heroldskému úřadu, byl Landau v roce 1866 jmenován pruským komerčním radou a roku 1877 tajným komerčním radou.

V roce 1872 mu byly uděleny pruský Řád koruny III. třídy a rytířský kříž II. třídy sasko-ernestinského Domácího řádu, v následujícím roce komturský kříž sasko-ernestinského

¹⁸ Podle zprávy berlínské policejního prezídia z roku 1882 vykonával funkci jeho bankéře 25 let. (GStA, HA Rep. 176 Heroldsamt, Nr. 5410)

¹⁹ Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Adelsarchiv (1500 ca–1918 ca), Hofkadelsakten (1600–1918), Akten (dále AVA, Adelsarchiv), Jakob Kaufmann-Asser, Ritterstand 1870. (GStA, HA Rep. 176 Heroldsamt, Nr. 4487)

Domácího řádu, roku 1876 se stal komandérem II. třídy Domácího řádu bílé orlice velkovévodství Sasko-Výmarsko-Eisenach a v roce 1880 mu rakouský císař František Josef I. udělil Řád železné koruny III. třídy. (GStA, HA Rep. 176 Heroldsamt, Nr. 5410) Od roku 1876 se Landau snažil, aby jej pruský král povolal do panské sněmovny zemského sněmu, ale bez úspěchu.

Jako žid mohl jen těžko pomýšlet na pruskou nobilitaci, přestože již na počátku 60. let získal od zadluženého Hermanna knížete von Hatzfeldt zu Trachenberg panství a hrad Merten u Eitorfu v Porýní. Využil proto úzkých vazeb, které coby osobní bankéř měl k sasko-kobursko-gothajskému vévodovi Arnoštovi II. Roku 1881 získal zdejší občanství a velmi krátce nato, 13. srpna 1881 byl povýšen do zdejšího stavu svobodných pánů. Pozadí nobilitace (případné finanční dary a podobně) není známo, doloženo je opět pouze zaplacení tax ve výši 2235 marek, 70 feniků. (StA Co, LL A 7544 a 7545)

Jen pár měsíců po povýšení do šlechtického stavu, 31. prosince 1881 Landau požádal Arnošta II., aby osobně u krále Viléma I. intervenoval za pruské uznání jeho titulu. I přes tuto protekci ale jeho žádost vyřízena nebyla, a proto podal 24. března 1882 další. Zdůraznil přitom, že spravuje majetek řady aristokratických rodů, a ohledně svého původu tvrdil, že pochází ze starobylé rodiny a jeho předky lze dohledat až do 13. století. Zdůraznil též, že jeho otec Moritz zajišťoval za válek proti Napoleonovi dodávky koní pro pruskou armádu. (GStA, HA Rep. 176 Heroldsamt, Nr. 5410)

Ani tentokrát nebyl úspěšný. Narazil totiž na silný odpor Heroldského úřadu, který se negativně stavěl již k obyčejnému rozšiřování šlechtické obce, natož k nobilitacím židů. Případ se proto pro Landaua z počátku nevyvíjel dobře. Již první informace, které o něm šéf heroldského úřadu Rudolf hrabě Stillfried získal, totiž nebyly bezvýhradně pozitivní. Zpráva berlínského policejního prezidia z 24. února 1882 totiž sice uznávala, že je politicky neangažovaný, posledních voleb se nezúčastnil a má majetek v mimořádné výši. Jeho roční příjem byl podle memoranda odhadován na 480 000 a 540 000 marek, což jej stavělo na 36. místo v placení daní. Prezídium ale též konstatovalo, že je „solidním, spolehlivým a velmi váženým obchodníkem“, ale „netěší se všeobecné úctě. Koluje totiž pověst, že byl dříve koňským handlěm ve Vratislavi a podílel se tam na lichvářských obchodech“. Autor zprávy se nevyhýbal ani drbům a konstatoval, že se mnozí Landauovi za jeho zády posmívají a tvrdí, že „za svůj velký majetek vděčí své obratnosti v obchodech, které mají do legálnosti daleko“.

Ještě podrobnější informace Stillfriedovi poskytl 4. března 1882 vrchní prezident provincie Slezsko Otto Theodor von Seydewitz. Konstatoval, že jmenovaný je totožný s Jakobem Landauem, jenž byl svého času v obchodním styku s hrabětem Zierotinem (Žerotínem), vlastníkem statku Prusy (Prauss).²⁰

Po Landauově odchodu do Berlína převzal řízení těchto záležitostí jeho švagr bankéř Ledermann (k Ledermannovi viz níže). Obchody se Zierotinem se podle Seydewitze s největší pravděpodobností pohybovaly na hraně zákona. Landau podle všeho využil jeho finančních problémů a „lichvářskými půjčkami ve značné výši, které byly pojištěny na panství Prusy ve Slezsku, jej doslova uvrhl do neštěstí. Stejně postupoval i u jiných šlechtických rodin ve Slezsku. (...) O dobročinnosti či ctění měšťanských hodnot nemůže být u Landaua ze *Slezska*

²⁰ Dnes Prusy u Strzelců Opolskich (Groß Strehlitz) v Opolském knížectví v Horním Slezsku. Na Zierotiny (Žerotíny) přešel dědictvím po baronech von Lilgenau.

vůbec řeč. Spíše najdeme doklady o tom, jak gothajský svobodný pán využíval každé příležitosti, *aby ruinoval příslušníky slezské šlechty.*“ (GStA, HA Rep. 176 Heroldsamt, Nr. 5410. [Zvýrazněno pisatelem.])

Ve velmi negativním světle představila Landaua i další zpráva, již poslalo Seydewitzovi 10. dubna 1882 vládní prezídium ve Vratislavi a která byla následně předána Heroldskému úřadu. Konstatovala, že rodina Landauů patřila mezi tzv. „*Pferde-Juden*“, kteří se vedle obchodů s koňmi zabývali také lichvou. Rodina původně působila jen ve Slezsku. Do Berlína se přistěhoval až Jakob, jenž zde s pomocí svého strýce Davida Kalische (1820–1872), známého novináře, který v pruské metropoli roku 1848 založil liberální noviny *National-Zeitung* a politicko-satirický týdeník *Kladderadatsch*, získal cenné kontakty.

Zpráva zároveň přiznávala, že Jakob již od mládí projevoval nevšední podnikatelský talent. Věnoval se nejen finančním operacím, ale také prodeji velkostatků, díky čemuž se později seznámil s vévodou Arnoštem II. Do svých obchodů zapojil i část slezské šlechty, která ale v důsledku jeho spekulací následně přišla o část svého jmění či dokonce o celý majetek. Vratislavské vládní prezídium ke spisu přiložilo i seznam postižených šlechticů a dalších osob a pravdivost svého tvrzení dokládalo písemnými svědectvím řady z nich. Názor slezských aristokratů na Landauovu nobilitaci lapidárně shrnul správní šéf (*Landschaftsdirektor*) knížectví Nisa Wilhelm von Zedlitz-Neukirch: „Veškerá slezská šlechta je zprávou o udělení baronátu Landauovi rozhořčená.“

Není překvapivé, že negativní postoj heroldského úřadu vůči konfirmaci Landauova baronátu sdílel i kancléř Bismarck. V dopise z 1. května 1882 sice konstatoval, že proti udělení sasko-kobursko-gothajského titulu sice nemohou být žádné námitky, ale je třeba podotknout, „že Landau, původně koňský handlíř ve Vratislavi, je známý svými nedůstojnými projevy vyplývajícími z nedostatečného vzdělání, za své bohatství vděčí morálně pochybným finančním operacím, troufale usiluje o získání poct a netěší se respektu ani ve Vratislavi, ani v Berlíně“. Vytoužené pruské konfirmace svého baronátu se proto Jacob Landau nedočkal. Zemřel v nedožitých šedesáti letech 9. srpna 1882 v Berlíně a v úmrtním oznámení rodina uvedla jeho jméno bez šlechtického predikátu. (GStA, HA Rep. 176 Heroldsamt, Nr. 5410)

Jacobův případ nebyl výjimečný. Bylo již řečeno, že když jeho příbuzný Jacob rytíř von Kaufmann-Asser uvažoval o sasko-kobursko-gothajského baronátu a sondoval možnost konfirmace v Prusku, bylo mu negativní stanovisko naznačeno tak důrazně, že od úmyslu upustil. (Drewes 2013: 329–330) Ještě hůře dopadl Landauův švagr a blízký spolupracovník Wilhelm Ledermann (1836–1919), bankéř ve Vratislavi. (K jeho nobilitaci StA Co, LL A 7548.) Stejně jako on pocházel ze skromných poměrů – narodil se jako syn poštovního příručího ve slezském Wartenbergu (dnes *Syców*), a také on byl svým podnikáním spjat s Pruskem tak úzce, že nebylo myslitelné, aby se usadil v odlehlém Coburgu či Gotě.

Spolupracoval s předními bankovními domy (mj. též s Rothschildy a Bleichröderem) a investoval do železnic, dolů a hutí. Jeho podnikatelské aktivity nabyly na intenzitě po roce 1874, kdy ukončil společné podnikání s baronem Landauem a založil banku, která nesla jeho jméno. Podle vlastních slov měl roční příjem ve výši 168 000 marek, což z něj dělalo bohatého muže. (Ledermannův vlastní životopis, 21. 1. 1883: StA Co, LL A 7548.)

Ledermannovi bylo jasné, že je pro něj v Prusku šlechtický titul nedosažitelný. V lednu 1883 proto získal občanství vévodství Sasko-Coburg-Gotha a 26. února 1883 byl povýšen do zdejšího šlechtického stavu.²¹ Nobilitace ale údajně měla jistá specifika. Nedošlo k ní z důvodu výjimečných zásluh, ale na základě vydírání vévody Arnošta II. bankéřem Ledermannem. Ten měl po panovníkovi nevybíravě požadovat úhradu svých finančních pohledávek a vyjednávací pozici si navíc vylepšil ziskem blíže nespecifikovaných kompromitujících dopisů. (Andrian-Wernburg 1979: 10–11)

Tato skutečnost Berlína zřejmě nezůstala utajena, protože když krátce nato požádal o konfirmaci svého šlechtictví v Prusku, byl odmítnut. A nejen to. Zároveň mu bylo oznámeno, že nabytím sasko-kobursko-gothajského občanství přišel o občanství pruské, a proto není důvod, aby zde žádal o potvrzení své nobilitace. Návdavkem mu bylo v zemi užívání šlechtického predikátu zakázáno. Ani jako sasko-kobursko-gothajský občan Ledermann své vazby k Prusku nepřerušil, získal zde dokonce titul tajného komerčního rady a přestěhoval se do Berlína. A právě odtud 5. února 1913 požádal vévodu Karla Eduarda o potvrzení svého šlechtictví a udělení predikátu *Ledermann von Wartberg*. Ten mu údajně měl přislíbit již Arnošt II. A měl odkazovat na jeho rodné město, slezský Wartenberg.

Nový majestát měl nepochybně vylepšit Wilhelmovo postavení v Prusku. Jak v listu vévodovi sám přiznal, jeho titul zde dosud uznán nebyl, ale s ohledem na svého jediného syna Hanse (1871–1945) by toho chtěl dosáhnout. Zdůraznil přitom, že zatímco on sám je svým životem i obchody svázán s Pruskem, kde zakoupil rytířské statky Ober-Adelsbach a Nieder-Adelsbach (obojí dnes *Struga*) ve slezském kraji Waldenburg (*Walbrzych*), syna nechal vychovat jako sasko-kobursko-gothajského občana. Přestože byl jeho jediným dědicem a budoucím majitelem těchto panství, trval na tom, aby vystudoval *Casimirianum*, slavné gymnázium v Coburgu, kde navázal řadu přátelských vztahů a sžil se s novou vlastí.

Příslušný majestát s podpisem vévody Karla Eduarda nesl datum 24. října 1913, ale přídomek v něm byl upraven do podoby *von Ledermann-Wartberg*. Wilhelm za tuto milost zaplatil nemalou částku 1481 marek, 50 feniků, ale ani s novým diplomem úspěchu nedosáhl. Pruský heraldický úřad odmítl tvrzení, že jsou otec a syn Ledermannové *sujet mixte* a mají nárok na potvrzení titulu. Spor se táhl až do zániku císařství roku 1918. Ještě počátkem roku 1918 si Wilhelm Ledermann stěžoval u státního ministerstva v Coburgu na postoj Pruska, ale případná intervence tohoto úřadu (pokud k ní vůbec došlo) nebyla úspěšná. (StA Co, LL A 7548)

Není zcela jasné, co pruskému Heraldickému úřadu u výše uvedených osob vadilo více, zda devalvované šlechtictví německého vévodství nebo židovská víra. Jisté je, že vstřícněji nejednal ani s konvertity, o čemž se přesvědčil bankéř a sasko-kobursko-gothajský konzul ve Frankfurtu nad Mohanem Jacob Gerson (1821–1903). Také on po nobilitaci toužil a udělení titulu si dohodl s Arnoštem II. během roku 1877. Ještě předtím ale z důvodu sňatku s dcerou důstojníka ze staré šlechtické rodiny konvertoval k reformované církvi. Do sasko-kobursko-gothajského stavu svobodných pánů byl povýšen 17. září 1878, a to v uznání služeb, které zemi prokázal coby konzul, a také za dar cenných uměleckých a vědeckých sbírek

²¹ Za povýšení zaplatil nobilitační taxu ve výši 800 marek a dalších 186 marek za kancelářské práce spojené s vydáním majestátu. (Tamtéž)

vévodskému domu.²² Při nobilitaci si zároveň nechal pozměnit příjmení na méně židovsky vyhlížející *Gersonn* a udělit predikát *von Ghersburg*. Jak přiznal v žádosti o přídomek z 22. července 1878, žádný hrad či zámek s tímto jménem sice neexistoval, on ale uvažoval o jeho vybudování (k tomu ovšem nikdy nedošlo).

Podobně jako Cohn a Ledermann se ale novopečený baron Gersonn ze svého titulu mohl těšit jen na území Sasko-Koburska-Gothy. Jak si v listech vévodskému státnímu ministerstvu z let 1879 a 1880 postěžoval, nebyl mu titul v Prusku confirmován a navíc s ním berlínské úřady zacházely, jako kdyby byl ještě stále židem. Také pokus změnit striktní postoj Berlína velkorýskými finančními dary na dobročinné účely v provincii Hesensko-Nassau skončil neúspěchem. Zde přitom jeho prosbu podpořil vrchní prezident provincie, který požádal o opětovné přezkoumání celého případu. Heroldský úřad prosbě sice vyhověl, ale následně žádost opět zamítl. Jako záminka mu přitom posloužil fakt, že nobilitace nevyšla z iniciativy vévody Arnošta II., ale byla důsledkem výslovné žádosti samotného Jacoba Gersonna. Roku 1881 byl tento případ definitivně založen ad acta. (StA Co, LA A 7533; srov. též Andrian-Wernburg 1979: 8; Drewes 2013: 88 a 331–332)

Případů, které byly výše uvedeným podobné, bylo ve sjednoceném Německu stále více. Právě z toho důvodu uzavřely vlády čtyř zdejších království 26. října 1888 v Berlíně tajnou dohodu. (StA-D, 10717 [Ministerium des Auswärtigen Angelegenheiten], Nr. 9476) V ní se saská, pruská, bavorská a württemberská vláda dohodly, že budou automaticky uznávat jen šlechtictví občanů signatářských států. V případě obyvatel jiných německých zemí (včetně osob patřících mezi *sujet mixte*) mohlo dojít ke confirmaci titulů jen za podmínky, že proti tomu nebudou ostatní signatáři smlouvy nic namítat.

Jednotlivá království se navíc zavázala udělit obyvatelům ostatních signatářských států šlechtické tituly jen se souhlasem jejich mateřské země. Jedinci, kteří by byli nobilitováni bez tohoto svolení (včetně *sujet mixte*), neměli být považováni za šlechtice a případné užití titulu z jejich strany mohlo být trestně postihováno. Aby německá království takovým nobilitacím zabránila, dohodla se, že je nebudou uznávat, respektive je budou považovat za nulitní. Udělení šlechtického titulu pak mělo v každé z těchto zemí být vyhlášeno v přesně stanovené a každé pochybnosti vylučující formě příslušnými ústředními orgány země.

I přes tato silná slova ale zůstala práva signatářů omezena jen na jejich teritorium. Proto hned další paragraf konstatoval, že se tato nulita omezuje pouze na území čtyř království, nikoli na území, ve kterém příslušný jedinec (případně *sujet mixte*) svůj titul nabyt. Na druhou stranu to ale nebylo málo. Území Pruska, Bavorska, Saska a Württemberska totiž tvořilo 85 procent celkové plochy Německého císařství a baron nobilitovaný ve vévodství sasko-kobursko-gothajském či anhaltském mohl svůj titul užívat na tomto území (případně v jiných menších státech), nikoli však na teritoriu signatářských zemí, a to ani v případě, že byl jejich občanem. K tomu byla nezbytná confirmace zdejších královských úřadů.

Součástí ujednání byl také vedlejší protokol (*Nebenprotokol*), který řešil mimo jiné citlivou otázku udělení šlechtictví v zahraničí. Cílem bylo dosáhnout stejného stavu, jaký byl narýsován dohodou čtyř království v Německu (a jaký fungoval například mezi Rakouskem a Pruskem), tedy aby nobilitaci předcházely vzájemné konzultace a souhlas mateřské země.

²² StA Co, LA A 7533. I pro následující. Ke spisu je opět přiloženo vyúčtování tax spojených s nobilitací v celkové výši 2275 marek, 90 feniků.

Smlouva z roku 1888 představovala první, ale velmi důležitý krok k vytvoření celoněmecky respektované šlechtické obce. Omezení platnosti šlechtických titulů udělených drobnými německými vladaři na malou část území císařství významným způsobem zmenšilo jejich atraktivitu. Napomohl tomu také postup pruského Heroldského úřadu, který prosadil, aby u takto nobilitovaných rodin bylo v prestižních Gothajských almanaších (*Gothaisches Genealogisches Taschenbuch*) u příslušných hesel uvedeno například „šlechtictví a stav svobodných pánů (ve vévodstvích Sasko-Kobursko-Gotha)“. Tím byla de facto platnost takového titulu omezena jen na výslovně uvedený stát.²³

K dalšímu velkému úspěchu na tomto poli došlo v roce 1891, kdy se pruským diplomatům podařilo přimět všech šest německých velkovévodství, aby k dohodě připojily své podpisy. Ke stejnému kroku přistoupilo roku 1910 vévodství Sasko-Coburg-Gotha a v roce 1912 i zbylé země Německé říše. (Drewes 2013: 338) Ironií osudu tak byla struktura německé šlechtické obce dotvořena jen pár let před jejím definitivním zánikem.

²³ Srov. svobodní pánové von Landau (baronát 1881). Viz *Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser* (1883: 452).

SEZNAM LITERATURY

ANDRIAN-WERNBURG, Klaus Freiherr von. Die Nobilitierung preußischer Untertanen in Sachsen-Coburg und Gotha. *Archivalische Zeitschrift*, 75. Jg., 1979, s. 1–15.
ISSN 0003-9497.

DREWES, Kai. *Jüdischer Adel: Nobilitierungen von Juden im Europa des 19. Jahrhunderts*. Frankfurt am Main – New York: Campus Verlag, 2013. ISBN 978-3-593-39775-7.

Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser. Gotha: Juatua Perthea, 1883.

GRITZNER, Maximilian. *Standeserhebungen und Gnaden-Acte Deutscher Landesfürsten während der letzten drei Jahrhunderte*, II. Bd. (Braunschweig bis Württemberg), Görlitz 1881.

HOHENLOHE-SCHILLIGSFÜRST, Chlodwig Fürst zu (hrsg. von CURTIUS, Friedrich). *Denkwürdigkeiten*. Bd. 2. Stuttgart: Deutsche Verlags-Anstalt, 1907.

HOLEC, Roman. *Coburgovci a Slovensko*. Bratislava: Kalligram, 2010.
ISBN 978-80-8101-249-5.

KALM, Harald v. *Das preussische Heroldsamt, 1855–1920: Adelsbehörde und Adelsrecht in der preussischen Verfassungsentwicklung*. Berlin: Duncker & Humblot, c1994.
ISBN 3-428-07965-5.

LINDNER, Erik. *Baron Moritz von Cohn: ein jüdischer Bankier aus Dessau*. Dessau: Stadtarchiv Dessau, 2004. ISBN 978-3-00-012936-0.

Neue deutsche Biographie. Berlin: Duncker & Humblot, 1966-. Bd. 13, 1982.
ISBN 3-428-00181-8.

Politische Gesetze in Fragen und Antworten. Ein Handbuch zur Vorbereitung für Prüfungskandidaten (Herausgegeben von einem höheren k. k. Staatsbeamten), Wien 1839, s. 126 (§ 394–396).

Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich, 31. Jg., Berlin 1910.

WITTING, Johann Baptist. *Statistik der Standeserhöhungen während der Regierung Seiner Majestät des Kaisers Franz Josef I., in Festschrift zum fünfzigjährigen Regierungs-Jubiläum (1848–1898) Seiner kaiserlichen und königlichen apostolischen Majestät Franz Josef I.* (Hrsg. von Historischen Vereinen Wiens im Selbstverlage des Vereines für Landeskunde von Niederösterreich), Wien 1898, s. 59–91.

ŽUPANIČ, Jan. Inflace titulů? Rakouské nobilitace ve druhé polovině 19. století. *Český časopis historický*. 2015, roč. 113, č. 3, s. 748–781. ISSN 0862-6111.

ŽUPANIČ, Jan. *Nová šlechta rakouského císařství*. Praha: Agentura Pankrác, 2006.
ISBN 80-86781-08-9.

ŽUPANIČ, Jan, FIALA, Michal, KOBLASA, Pavel. *Šlechtický archiv c. k. ministerstva vnitra: erbovní listiny Národního archivu, Státního oblastního archivu v Praze, Archivu hlavního města Prahy (dodatky), Archivu Národního muzea (dodatky)*. Praha: Agentura Pankrác, 2014. ISBN 978-80-86781-24-2.

(Prof. PhDr. Jan Županič, Ph.D. je historik, specializuje se především na dějiny šlechtických elit Rakouské monarchie a dějiny habsburské říše v 19. a 20. století.)